

Kötések, szakadások

Egy könyv lezárása

Ha a családjáról és magáról ír valaki, akkor azt könnyen kitárulkozásként fogadják.

Én a családomról s magamról írtam, a leírtakat mégsem érzem kitárulkozásnak.

Mindezt nem írtam volna meg, s a könyv önálló részeit nem is állítottam volna egymás mellé, ha pusztán a magam életében megmutatkozó kötések és szakadások foglalatát látnám bennük.

Én-könyvet írtam, de ebben a könyvben azért írtam magamról, mert a valamikori közösségi társadalomról, annak eltűnéséről s az újabb világokról másképpen nem tudtam volna beszélni.

Noha a családomról és magamról írtam, az élet intimitását egyetlen pillanatra sem akartam megsérteni. Ennek az intimitásnak a megőrzését életünk egyre erősebben érvényesülő külső meghatározottságaival szemben fontosnak tartom.

Ahogy a könyv bevezetőjében írtam, évek óta él bennem a vágy, hogy könyvet írjak a huszadik századról. Végül saját családom és a magam életének foglalatát írtam meg, a magam életének a megértéséig jutottam el benne, ha valóban eljutottam ehhez.

Ma már nyilvánvaló előttem is, hogy életünk legfontosabb történései a magunk akaratától függetlenül történnek meg velünk, ahogy az életünket közrefogó keretek is tőlünk függetlenül jelölődnek ki számunkra.

Mindaz, ami az életünkben a meghatározottságok közepette történik, a közösség történetével is kapcsolatban van.

Az, ami az akaratunktól függően, választásaink eredményeként történt-történik meg, a magántörténetek irányába mutat. Magántörténeteimről ebben a könyvben nem tudtam, s nem is akartam írni.

Egy-egy kisebb közösség története elválaszthatatlan a világ változásaitól, így a huszadik század története ebben a könyvben is megmutatja ma-

gát, még akkor is, ha ezek a változások a magunk kisebb, s sokszor valóban határhelyzetben létező világában máshogy és máskor jelentkeztek, mint másutt. Amiről írtam, az a huszadik század második feléhez kapcsolható hazai történések egyik ágához kötődik. A tradicionális világ szétesését és az abból a világból kilépők új világban történő, a számukra új világban történő helykeresésének történetét írtam meg.

Hosszan tartó békés évtizedekben történt meg mindez, a huszadik század megbékéltebb második felének évtizedeiben, ez az időszak mégis tele volt változással, feszültséggel, történelmi méretű átalakulásokkal és elakadásokkal.

Ebben a világban sokan járták azt az utat, amelyiket én is jártam, a kilépéssel, a hagyományoktól való elszakadással s a hozzájuk való visszatéréssel együtt. Megéltük a történelmi felejtést s a történelem újrafelfedezését, újabban a történelmiség hiányára döbbenünk rá.

Most, amikor visszanezünk ezekre az évtizedekre, tisztán látjuk, mennyire nem tudtunk mit kezdeni a megbékéltség alatt rejlő feszültségekkel, máskülönben nem vennének bennünket körül megoldhatatlannak tűnő probléma-halmazok.

Számomra s azok számára, akik az enyémhez hasonló utat jártak be, az egyik nagy és feldolgozandó változást a közösségi társadalom szétesése jelentette, a másikat a huszadik század végén már nálunk is megmutatkozó új, ahogy a szociológiai irodalom mondja, posztmaterialis és individuális társadalom kialakulása hozta magával.

Közben a nagy társadalmi átalakulás közepette a gazdasági-politikai szinten is átalakítások, reformok, elakadások sorát figyelhettük meg, s megéltük a politikai-gazdasági rendszerváltást is. A társadalmi értékrend átalakulása nélkül a rendszerváltás nem mehetett volna végbe, megdöbrentő, hogy a korábban kialakult keretektől még így is, az értékrend átalakulása után is mennyire nehéz kilépni. Ám ha az új gazdasági-társadalmi rend kialakítása napi szinten óriási feszültségekkel jár is, tudnunk kell, hogy a sokat emlegetett új világ már itt van körülöttünk, jelenségei már a mi életünk jelenségei. Tomka Béla, a huszadik századi Európa társadalomtörténetével foglalkozó nagy munkájában megjegyzi, hogy a közösséggel kapcsolatos értékek visszaszorultak az egyén boldogulását segítő értékek javára, majd arról ír, hogy csökkent a háztartásokban együtt élők száma, és egyszerűsödött a családok szerkezete. Az információ korának társadalmát vizsgáló Manuel Castells az identitások, így a családi vagy földrajzi kötődések eltűnését elemzi, azt mondja, hogy az új világ egyénekből, piacokból, hálózatokból áll, az egyéneket az ésszerű elvárások rendje uralja.

Mindezt, mondom, a magam életében is megtapasztaltam. Ahogy írtam, a hagyományos közösségi világtól való elszakadásom hosszú évtizedek során ment végbe. Véglegességét szüleim halála tette nyilvánvalóvá.

Anyám is, apám is hetvenegy éves korában halt meg.

Apám volt az idősebb, így ő halt meg előbb, ezerkilencszázkilencvenötben, anyám rá három évvel, ezerkilencszázkilencvennyolcban.

Apámat, ahogy mondani szokták, a szíve vitte el, még gimnazista voltam, akkor érezte, hogy gond van a szívével, később nem panaszkodott rá. Anyámat a rák vitte el, halálra ítélt volt, ez bánt a legjobban, tudatában volt az érkező halálának. Soha senkit nem bántott, egész életében jót akart tenni, s mégis a halálra ítéltség tudatával kellett élnie hónapokon át.

Nagyapám s anyám testvére is rákban halt meg, ugyanabban a rákban.

A két halál között ott volt az otthoni házunk eladása. A házat nem mi adtuk el, hanem anyám, apám halála után. Amikor egyedül maradt, már nem tudta művelni a kertet, mi sem segítettük annyit, amennyit kellett volna, talán nem is tudtuk annyit segíteni, mint amennyire szüksége lett volna. Nem bírta már a kerti munkát, s azt sem tudta elfogadni, hogy a ház körüli világ rendetlenül maradjon.

S szeretett is volna városban élni, az otthoninál kényelmesebb lakásban, közelebb a gyerekeihez.

Ezért adta el a házat.

Egy téli napon mindhárman hazamentünk, a három testvér, összeszedtük, amire még szükségünk lehet majd otthonról, s amit meg akarunk őrizni magunknak, kipakoltuk azt, amit ki kellett pakolnunk, s felraktuk az autóra azt, amire anyámnak az új lakásában szüksége lehetett.

Nem tudom, hogyan tettük meg mindezt, de tettük, amit tennünk kellett.

Anyámnak lehetett a legnehezebb, az egész életétől búcsúzott, a házától, a kertjétől, a rokonaitól, mindentől és mindenkitől.

A gazdagréti lakótelepen vásárolt magának lakást, bármikor látogattam meg, ebben a környezetben mindig idegennek láttam. Állt a lakótelepi lakás ajtájában, visszanéztem rá, s éreztem, hogy idegen az új környezetében.

A városi lakást, a központi fűtést nagyon rövid ideig élvezhette, az utolsó időszakot már a húgoméknál töltötte.

A húgom gondozta, az utolsó pillanatáig.

A Belső Terek említése ezekkel az utolsó pillanatokkal egy időben tűnt fel az írásaimban.

A Belső Tér számomra metafora, a gondolkodás helyének és a meditáció önmagába fordulásának a metaforája, írtam akkor.

Ismét fölteszem magamnak a kérdést, otthonra találtunk-e a számunkra adatott másik világban?

Megtaláltuk magunknak az otthonunkat, magunk köré családot teremtetünk, de a valamikori élettel való folytonosságot nem tudtuk megteremteni, gyermekeink pedig már most sem abban a városban élnek, amelyekben mi magunknak az otthont megteremtettük.

A kötések után szakadások, a szakadások után újra kötések, aztán családunk mozgását tekintve újabb szakadások következtek.

Az az erő, amelyik bennünket otthonról elszakított, a mi gyermekeinket is elvitte mellőlünk.

Talán nem is szabad ezt a két erőt egymás mellé állítani, az egyik a tradicionális társadalmakat szakította szét, a másik az azok helyébe lépő világ egyik mozgatója. Ha erre gondolok, akkor azt is mondanom kell, hogy az a nemzedékek életét végigkísérő folytonosság, amelyiknek az erejét én még megérezhettem, már nem teremthető meg.

Feltételezhetően a családok is másképpen léteznek majd ezt követően, mint ahogy eddig léteztek. A szülők a gyermekeikkel csak rövid ideig élnek majd együtt, a későbbiekben a különböző nemzedékek elszakadnak egymástól, egy családnak az egyik vagy másik városhoz, településhez való kötődése egyre kevésbé lesz majd általános.

Lehet, hogy a társadalom azokat az értékeket is eltünteti majd, amelyekbe eddig kapaszkodtam.

Lehet, hogy azok a kötések, kötődések, amelyekről könyvemben beszéltem, eltűnnek majd az időben.

Még azt kell elmondanom, hogy szüleim halála után sokáig nem mentem haza. Nem volt hova hazamennem, mondanám, de nem mondom, mert mehettem volna a rokonainkhoz vagy a környéken szállodába, apartmanba is mehettem volna.

De nem mentem, családomra gondolva mondom, nem mentünk, mert élt bennem egyfajta görcs az otthoni világgal, a hazamenéssel kapcsolatosan. Ez a görcs nem engedte meg, hogy lezárjam magamban a múltat, a múlt állandóan munkált bennem, egyfajta hosszú belső monológ részeként mondatta velem az otthoni világgal kapcsolatos mondatokat.

Abból a közösségből szinte gyerekként léptem ki, mondjuk, érettségizett fiatalelként, helyemet a közösségen belül is így őriztem meg. Mintha egy álló világból léptem volna ki, s mintha a magam élete is megállt volna az időben, legalábbis az otthoni világgal kapcsolatban.

Mindig úgy mentem haza, mintha eljövetelem óta nem változtam volna semmit, s mintha otthon sem változott volna semmi. A közösséghez hosszú évekig, mert hát hosszú éveken keresztül csak pár napra mentünk

haza, a szüleimen keresztül kapcsolódtam. Ők mondták el, hogy kivel mi történt, s másoknak is ők mesélték el, hogy velem–velünk mi történt.

Miközben életem új formát nyert, a közösségnek vagy a közösség maradékának megmaradtam annak, aki valamikor voltam, s az a régi világ nekem is megmaradt olyannak, mint amilyen akkor volt, amikor kiléptem belőle. Otthon önmagamat én is így kezeltem, az otthoni világban úgy éltem benne, mintha azzal a közösséggel s velem sem történt volna semmi, mióta otthonról eljöttem. Ahhoz, hogy újra hazamehessek, a valamikori énem helyére otthon is a mostani éneket kellett állítanom.

Ebben az embertelenül nehéz feladatban az írás segített.

Hosszú évek óta nem gondolom már, hogy az írásnak önmagán túlmutató szerepe lenne, most mégis megtapasztalhattam ezt.

Akkor, amikor ennek a munkának az első része önállóan megjelent, a könyv szinte természetesen vitt haza, s segített az otthoni világhoz való mai viszonyom kialakításában.

Megtörtént ez is, s ami történt, az nem ellenemre történt.